

Antun Petak

Urednik časopisa »Revija za sociologiju«
Institut za društvena istraživanja
Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Jezuitski trg 4

Izvještaj o radu uredništva časopisa »Revija za sociologiju«

Dužnost mi je da ovoj skupštini u ime uredništva časopisa »Revija za sociologiju« podnesem izvještaj o našem dosadašnjem radu. Držim, međutim, da je potrebno ponajprije iznijeti barem tri pripomene o karakteru izvještaja.

Kao i u svakom drugom tako i u ovom izvještaju niti je moguće, a niti je potrebno prezentirati sve one dileme i probleme koji su se javljali u našem radu otkako je prihvaćena programska orijentacija časopisa. Dapače, svaki detalizam u ovom bi slučaju jedino pridonosio nepreglednosti.

Ova pripomena posebice dobiva na težini uzmemo li u obzir učestale polemike o časopisu. Mada polemika, pa bila ona i među ograničenim brojem ljudi, uvijek govori i o prisutnosti onoga tko je predmet polemike, ova nas činjenica obvezuje da i mi kao uredništvo problematiziramo stanovite momente.

Konačno, u izvještaju ocjene nisu niti bijele, a niti crne. One takvima ne mogu niti biti, jer kako to nije nigdje drugdje tako ni u našem radu rješenja niti su bila potpuno crna, a niti potpuno bijela. Možda će vam zato određeni stavovi i ocjene izledati ambivalentni, čovjek bi gotovo rekao — pitijski formulirani. Ako neke ocjene eventualno i budu zazvučale dvosmisleno, one niti su pisane s tom namjerom, a niti postoji opravdanje za takvim formulacijama. Ima li ih u izvještaju, onda su u njemu naprosto zato da bi neki problem krajnje reljefno osvijetlili. I u tom smislu izvještaj je rezultat detaljnog razgovora članova uredništva.

Ukratko, kako je časopis nastao? Formalno časopis je osnovan odlukom Upravnog odbora Sociološkog društva Hrvatske od 25. rujna 1971. godine, koja je potvrđena na redovitoj godišnjoj skupštini Društva održanoj 25. veljače 1972. godine u Zagrebu. Stvarno je, međutim, časopis počeo djelovati ranije. Časopis je pokrenula grupa mlađih sociologa, koja je kasnije prihvaćena i kao uredništvo. Izradivši osnovne konture programske orijentacije ta je, prema tome, oformljena grupa tražila izdavača. Shvaćali smo se kao radna grupa. U svojoj akciji bili smo autonomni i to do te mjere da smo već imali zamišljenu podjelu rada i funkcija.

Ideju o pokretanju časopisa favorizirali smo vodeći računa o naraslim institucionalnim temeljima sociologije, kako u Hrvatskoj tako i u Jugoslaviji. Rast institucionalnih temelja zamjećuje se bilo da se govori o sociologiji kao nastavnoj disciplini u školama drugoga i trećega stupnja, bilo da se govori o sociologijsko-istraživačkom radu ili pak o uvođenju sociologije kao primijenjene discipline. Polazeći od društvene funkcije sociologije i porasta njezinih institucionalnih temelja (ma koliko danas institutsko-sveučilišna grupacija sociologa bila dominantna), koji prvenstvenon znači uključivanje mladih, tek diplomiranih sociologa, časopis smo shvatili kao put razvoja sociologije u nas i kao put afirmacije mlade generacije sociologa. Naša kritička orijentacija i teorijsko utemeljenje našega programa došli su u artikularnoj formi do izražaja u »**Riječi uredništva**« objavljenoj u »Reviji« br. 1/1971.

Uređivanje časopisa povjerenio je slijedećim drugovima i drugaricama: Ivanu Cifriću, Ruži First-Dilić, Zvonku Lerotiću, Ivanu Magdaleniću, Teni Martinić, Vjekoslavu Mikecinu, Josipu Obradoviću, Antunu Petaku, Dimitriju Sergejevu i Ivici Škariću. Za glavne i odgovorne urednike imenovani su Zvonko Lerotić i Josip Obradović, koji je prvi pokrenuo ovu inicijativu, a za tajnika uredništva Antun Petak. S obzirom na preopterećenost uredništvo je još u toku pripremnih radova za izdavanje prvoga broja uvažilo molbu za razrješenje od dužnosti Antuna Petaka i za tajnika uredništva izabralo Ivana Cifrića. U tom razdoblju u sastav uredništva izabran je Božo Jušić, dok je dužnost tehničkog urednika prihvatio Duško Sekulić. Druga promjena u sastavu uredništva nastupila je potkraj 1972. godine, kada je u uredništvo kooptiran Duško Sekulić. Početkom 1973. godine uredništvo je zbog odlaska na odsluženje vojnog roka privremeno razriješilo dužnosti Ivana Cifrića i za vršioca dužnosti tajnika imenovalo Ivana Magdalenića. Posljednja kadrovska promjena izvršena je u lipnju prošle godine. Zbog zauzetosti drugim zadacima Zvonko Lerotić zamolio je da ga se oslobodi dužnosti jednog od glavnih i odgovornih urednika. Uvaživši njegove razloge uredništvo je na njegovo mjesto u suglasnosti sa Upravom Sociološkog društva Hrvatske izabralo Antuna Petaka.

Par riječi o strukturi časopisa, te dosad objavljenim brojevima i radovima.

Časopis je podijeljen na četiri bloka: prvi blok uključuje teorijske, drugi empirijske radove, treći pokriva aspekte, a četvrti bismo mogli nazvati »revijom revija«. Ma koliko pažnje posvećivali časopisu u cijelosti cijenili smo i cijenimo da je u nas posebnu pažnju potrebno posvetiti recenzijama, prikazima, bibliografiji časopisa i bibliografiji sociologijske literature uopće, dakle svemu onome što obuhvaća četvrti blok. Smatramo da je to značajno ne samo zbog činjenice da se sociologija u nas tek razvija, nego i zbog ograničene mogućnosti svakoga pojedinca da se u svjetskoj sociologijskoj periodici samostalno relativno svestrano orijentira.

Dosad su objavljeni slijedeći brojevi: broj 1 i broj 2 za 1971. godinu, broj 1 i dvobroj 2—3 za 1972. godinu, te dvobroj 1—2 za 1973. godinu. Dvobroj 3—4 za 1973. godinu upravo se nalazi u tisku, a u pripremi je broj 1 za 1974. godinu.

U izašlim brojevima objavljeno je 27 teorijskih i empirijskih radova iz pera 28 autora. U »aspektima« je objavljeno 11 radova. Pored toga objavili smo 14 recenzija i 42 prikaza. Uzmemo li u obzir samo teorijske i empirijske radove, aspekte te recenzije, onda to znači da su dosad u časopisu surađivala 42 autora. Broj autora je bitno veći uzmu li se u obzir i prikazi, praćenje časopisa, bibliografija, te informacije.

Činjenica koju nemožemo zaobići jeste da smo dosad objavili isuviše dvobroja. Takva specifična dinamika izlaženja časopisa u prvo vrijeme nije ovisila o redakciji. Naime, uredništvu su u 1971. godini isključivo odobrena inicijalna sredstva čemu treba dodati da smo sredstva od Republičkog fonda za naučni rad SR Hrvatske primili tek u drugoj polovici godine. Dobivena sredstva nisu omogućila više nego izdavanje svega dva broja za tu godinu. Kako su ta dva broja praktički izašla 1972. godine, ova se činjenica — uz relativno ograničena sredstva za 1972. godinu — reflektirala tako da smo kasnili i za 1972. godinu izdali svega tri broja. Dah nismo uhvatili niti do danas. Izgledi da časopis redovito izlazi, koliko je to redovito u našim uvjetima moguće, postoje tek u ovoj godini. Uzroci neredovitosti danas su nedvosmisleno i u činjenici što »Revija« nije na nikoga, ni na jednu instituciju naslonjena. Sociološko društvo Hrvatske stvarno je samo njezin izdavač. Kompletan rad vezan za izdavanje časopisa, i to na isključivo volonterskoj osnovi, obavljalo je i obavlja uredništvo. Poteškoće koje su iz toga proizlazile prvenstveno se ogledaju u administraciji i ekspeditu.

Naklada časopisa po broju iznasila je 1971. godine, ne računajući primjerke koje tiskara obvezatno dostavlja različitim ustanovama i koje koristi za izradu separata, 800 primjeraka, da bi kasnije bila povećana na 1.000 primjeraka. Od ukupne naklade dvobroja 1—2/1973 distribuirali smo 853 primjeraka: 50 primjeraka (5%) kao poklon, 16 primjeraka redakcijama kulturnih rubrika sredstava javnog informiranja, 75 primjeraka za razmjenu (48 stranim i 27 primjeraka domaćim časopisima), 115 primjeraka knjižarama za prodaju, 296 primjeraka pretplatnicima-pojedincima i 301 primjerak pretplatnicima-ustanovama. To znači da se, premda nam knjižare naknadno vraćaju stanoviti broj neprotatih primjeraka, distribuirala 85 posto naklade po broju.

Ne ulazeći u pretresanje ostalih pitanja u obliku kratke fiksativne analize mogli bismo reći:

1. Ova je redakcija dovela časopis do one razine do koje je u postojećim objektivnim uvjetima takva kakva jeste to mogla. Ne treba nikada zaboraviti da su to učinili mahom mladi ljudi bez nekog prethodnog iskustva u izdavačkom poslu. Što je još važnije učinili su to gotovo isključivo zahvaljujući svom entuzijazmu.

2. Uredništvo je svjesno da nije uspjelo u potpunosti ostvariti programsku orijentaciju. Programska orijentacija nije u potpunosti ostvarena kako u pogledu strukture priloga i strukture autora, tako niti u pogledu redovitosti izlaženja časopisa. Korijen tome nalaze se u: a) neredovitom pritjecanju financijskih sredstava, b) apstrofiranoj nedovoljnoj naslonjenosti uredništva i časopisa na neku ustanovu, tako da je tek sada u izglednoj poluprofesionalizacija stanovitih tehničko-administrativnih poslova, i c) niskim autorskim honorarima, manjim nego u slučaju drugih časopisa.

3. Stoji konstatacija o jednostranoj komunikaciji uredništvo — članovi Sociološkog društva Hrvatske. Redakcija dosad nije provela inače isticanu nakanu o potrebi jednog svestranijeg razgovora o koncepciji časopisa. Pogleđamo li strukturu autora ispada da je časopis u proteklom razdoblju bio »otvoreniji« prema van, nego prema članovima Sociološkog društva Hrvatske. Naime, u dosad izašlim brojevima gostovalo je svojim priložima u prvom, drugom i trećem bloku 10 stranih i 7 autora iz drugih republika. Iako ured-

ništvo ovu činjenicu samu po sebi ne smatra ni negativnom ni pozitivnom, u jednom širem kontekstu ona je izvan sumnje indikator nedovoljne suradnje članova Sociološkog društva Hrvatske u časopisu. Dosadašnja interakcija uredništvo — Društvo može se motriti i sa stajališta članova Društva pa konstatirati da se nisu u nekom značajnijem broju odazivali na naše pozive za suradnju. O tome se može suditi po odzivu za pretplatu. Premda pretplata za pojedince iznosi 24 dinara godišnje dosad ju je od 294 pojedinaca koji primaju časopis uplatilo svega 46 i to prvenstveno iz drugih republika. Uredništvo »Reviju« nikada nije tretiralo kao neko svoje glasilo, ma koliko ona pupčanom vrpcom bila vezana upravo za ovo uredništvo, ali se u takvoj situaciji objektivno moralo naslanjati na vanjsku suradnju, koju smatra između ostalog i potvrdom svoje otvorenosti.

4. Uredništvo je svjesno i činjenice da je u svom radu djelovalo na principu nedovoljnog kontakta s Upravnim odborom Sociološkog društva Hrvatske. Postojala je potreba da se u proteklom razdoblju održi barem nekoliko sastanaka sa Upravom Društva i da se realizira ideja sastanka uredništva sa našim eminentnim sociolozima u svrhu kritičkoga razmatranja realizacije programske orijentacije časopisa, pa i same koncepcije časopisa.

5. Uredništvo je, kako to uvijek u slučaju stručnih časopisa biva, imalo relativno jedinstvenu koncepciju časopisa i u tim uvjetima djelovalo. Pokušalo je ploviti, koliko su mu to objektivne i subjektivne mogućnosti dozvoljavale, između dva ekstrema: mogućeg pozitivizma i političkog pamfletizma. Uredništvo je mahom sastavljeno od pripadnika mlađe generacije, koja postavlja pitanja i nastoji na ta pitanja dati više ili manje vlastite odgovore. Radi se o generacijama koje nisu do kraja profilirane ni definirane. Kada su u pitanju društvene znanosti, onda se pitanje generacija postavlja na poseban način. Prvo pitanje koje se postavlja jeste: je li naša sociologija na razini našega vremena i je li negdje na razini svjetske sociologije? Što smo dali i možemo li dati nove priloge svjetskoj sociologiji? Iz tih pitanja i oko tih pitanja roji se mnoštvo drugih dilema: počem od teorije orijentacije, preko problema multidiscipliniranog znanstveno-istraživačkoga rada, deficitarnosti i defektnosti znanstvene kritike unutar sociologije, pa do ne manje značajnih upita o ulozi sociologa u našem društvu. Pitanje teorijske orijentacije u nas se, kako nam je to poznato, u stvarnosti ne svodi samo na marksističko utemeljenje i orijentaciju. Pitanje uloge sociologa u nas često dovodi u poziciju krajnje dileme: je li naša kritička sociološka svijest niska ili bojažljiva, ili nekakva drugačija?

Redakcija u svom izvještaju sama ne može dati odgovor na pitanje koliko je uspjela i kako je ostvarivala svoju programsku orijentaciju. To je stvar Sociološkog društva Hrvatske, kao izdavača i njegovih članova, sociologa. Možemo jedino reći da smo odbijali tendencije teorijskoga totalitarizma, ali da odbijanje teorijskoga totalitarizma zato nismo zamijenili potpomaganjem pluralizma.

* * *

Analizirajući sve ove kao i druge probleme, uredništvo je na svom posljednjem sastanku kojemu su prisustvovali dosadašnji predsjednik i podpredsjednik Sociološkoga društva Hrvatske zaključilo da povodom dosadašnjega rada delegatima Godišnje skupštine Sociološkog društva Hrvatske iznese slijedeći prijedlog:

Jedna ekipa je uspjela ostvariti ideju izdavanja jednog od četiriju socioloških časopisa u Jugoslaviji. Časopis je uz veće ili manje nedostatke tu i on izlazi. Kako bi se održao kontinuitet i kako bi se što više unaprijedio rad predložimo Godišnjoj skupštini da postojećem uredništvu i novom Upravnom odboru Društva povjeri mandat da zajedno sa Savjetom uredništva, kojega treba izabrati, sastavi novo uredništvo. Prilikom te tzv. rekonstrukcije sadašnjega uredništva nužno je i nadalje poštivati otvorenost časopisa. Časopis treba biti smotra gdje će se kao crveni nit provlačiti koncepcija uredništva. Uređivačku pak politiku treba voditi da se što više animiraju mlađi sociolozi i objavljuju njihovi radovi. U časopisu kao periodičnoj sociologijskoj znanstveno-stručnoj publikaciji treba nastaviti sa objavljivanjem znanstvenih i stručnih teorijskih i empirijskih radova iz sociologije i njoj srodnih znanstvenih disciplina, kao što su socijalna antropologija, socijalna psihologija, demografija, itd. Osnovni bi zadatak časopisa trebao biti da objavljivanjem znanstvenih i stručnih radova pridonosi razvoju teorijskog i znanstveno-empirijskog rada na području sociologije, da njeguje znanstvenu kritiku, potiče angažiranu društvenu ulogu znanosti i znanstvenika i da afirmira ponajprije rad mlađih sociologa.

I na kraju. Sadašnje uredništvo zahvaljuje na povjerenju koje su mu dosad ukazivali članovi Sociološkog društva Hrvatske, te Republičkom fondu za naučni rad SR Hrvatske koji je financirao i financira izlaženje »Revije za sociologiju«.